

Výzva krajanom: Pamätník slovenského vysťahovalectva

Pamätáme. Spájame. Tvoríme : Pamätník slovenského vysťahovalectva – symbol cesty, spomienky a vďaky

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí pripravuje ideový zámer **Pamätníka slovenského vysťahovalectva** – diela, ktoré má dôstojným spôsobom pripomenúť osudy generácií Slovákov, ktorí z rôznych dôvodov opustili svoju vlasť, no Slovensko si zachovali vo svojich srdciach, jazyku a kultúre.

V petržalskom Sade Janka Kráľa sa od roku 2000 nachádza základný kameň budúceho pamätníka – 4,5 tonový kus červeného vápenca z Tardoša, dar Slovákov z Maďarska. Tento kameň symbolicky spája všetky slovenské komunity, ktoré sa rozptýlili po svete, no nikdy nestratili puto
k domovu.

Dnes sa usilujeme nadviazať na túto myšlienku a vytvoriť pamätník, ktorý bude hovoriť jazykom **vďaky, spolupatričnosti a spoločnej pamäti**. Aby sa stal skutočne celonárodným symbolom, chceme, aby na jeho ideovej podobe participovali aj **naši krajania v zahraničí**.

<u>Prosíme vás o vyjadrenie názoru na tieto otázky</u>:

1. **Čo by mal podľa vás pamätník slovenského vysťahovalectva vyjadrovať?**
   (napr. odvahu odísť, smútok z odlúčenia, vďaku predkom, spojenie Slovákov vo svete, hľadanie domova…)
2. **Aký obraz vysťahovalectva je vám najbližší?**
   (napr. človek kráčajúci s batohom na chrbte/kufrom v ruke alebo na zemi, rodina lúčiaca sa na stanici, loď na mori, symbol otvorenej brány, cesta, spojenie rúk…)

3. **Ktorý aspekt emigrácie by mal byť podľa vás v pamätníku najviac prítomný?**
   (napr. práca a živobytie, sloboda a presvedčenie, odlúčenie a návrat, zachovanie kultúrnych koreňov, moderná migrácia…)
4. **Akú formu by mal mať pamätník, aby najlepšie vyjadril túto tému?**
   (socha, súsošie, abstraktná skulptúra, architektonický prvok, kombinácia s prírodným materiálom – kameňom, vodou, svetlom…)

Podeľte sa aj o svoje skúsenosti a inšpirácie

Ak sa vo vašej krajine nachádzajú **pamätníky alebo symbolické miesta** venované vysťahovalcom, migrácii či krajanskej komunite, **budeme radi, ak sa s nami o ne podelíte**.
Môže ísť **o fotografie** (min. 250 dpi)**, krátky text** alebo len **stručnú informáciu** – napríklad:

„V argentínskom Sierras Bajas (prov. Buenos Aires) stojí pamätník s veterníkom venovaný československým prisťahovalcom.“

Vaše príspevky pomôžu vytvoriť mapu pamäti Slovákov vo svete a stanú sa dôležitou inšpiráciou pri tvorbe pamätníka v Bratislave.

Zapojte sa

Svoje odpovede, návrhy alebo fotografie nám môžete zaslať do 31. decembra 2025 na e-mail: **peter.chrastina@uszz.sk** **s predmetom: „Výzva – pamätník“**.

Spoločne vytvorme dielo, ktoré symbolicky prepojí **minulosť, prítomnosť a budúcnosť Slovákov – doma i vo svete.**

Nadácia Pamätník Slovenského Vysťahovalectva (NNPSV) na základe tejto výzvy zaslala nasledujúci ideový zámer a projekt pamätníka, dodnes bez akejkoľvek odpovede.

NADÁCIA
Národný Pamätník
Slovenského Vysťahovalectva

PAMÄTNÍK SLOVENSKÉHO VYSŤAHOVALECTVA

Ideový zámer – projekt
Bratislava, november 2025

ČASŤ 1 - ÚVOD

Migrácia ľudstva sa v dejinách našej planéty stala prirodzenou a trvalou súčasťou vývoja, ktorá oddávna až dodnes zásadným spôsobom ovplyvňuje dianie vo svete. Exodus národov je stále živý a predstavuje neoddeliteľnú súčasť svetových aj národných dejín. Odchody príslušníkov jednotlivých národov znamenali pre domovinu zároveň ochudobnenie i obohatenie. V prípadoch, keď si diaspóra uchovala duchovné prepojenie so starou vlasťou, stáva sa jej imanentnou súčasťou – v minulosti, súčasnosti i budúcnosti.

Tieto skutočnosti sú určujúce pri formovaní ich významu pre väčšinu emigračných a imigračných štátov. Zároveň sú determinujúce pri tvorbe a realizácii štátnej politiky vo vzťahu k migračným pohybom a menšinovým komunitám žijúcim v zahraničí. Jedným z konkrétnych výstupov je budovanie pamätníkov venovaných tejto téme, ktoré majú dve základné podoby: architektonicko-symbolickú a múzejno-inštitucionálnu. Obe formy sa v rôznych podobách vzájomne dopĺňajú a neraz tvoria jednotný celok.

Danej problematike sa dlhodobo venuje UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), ktoré v spolupráci s IOM (International Organization for Migration) mapuje vývoj pamätníkov a múzeí migrácie vo svete. Tak ako v Spojených štátoch, Austrálii, Kanade či v európskych krajinách – Francúzsku, Taliansku, Nemecku, Holandsku, Portugalsku, Španielsku, Švajčiarsku, Veľkej Británii a ďalších – vznikajú nové centrá, ktorých cieľom je uľahčovať sprostredkovanie pamäti medzi generáciami a vytvárať priestor pre stretnutie migrantov s krajinou, ktorá ich prijala.

UNESCO a IOM podporujú výmenu skúseností, dokumentovanie histórie prisťahovalectva a zbieranie príbehov migrantov. Tieto iniciatívy pomáhajú chrániť a sprístupňovať verejnosti kultúrne dedičstvo migrantov, približujú proces integrácie a prezentujú prínos prisťahovaleckých komunít. Zvyšujú informovanosť o migrácii, napomáhajú prelomiť stereotypy a podporujú empatiu medzi domácim obyvateľstvom.

Citácie zo slovenských dokumentov

„Slovenská republika podporuje národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporuje ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťahy s materskou krajinou.“

(Ústava Slovenskej republiky, čl. 7a, úplné znenie zákona č. 1345/2001 Z. z.)

„Slovensko a Slováci tvoria neoddeliteľnú súčasť európskych kultúrnych tradícií, ich história je úzko spätá s počiatkami kresťanstva v stredoeurópskom priestore. Slovenský národ má pevné korene na území Slovenska, oddávna obývaného jeho predkami.

V dôsledku historického vývoja žije časť Slovákov mimo svojej pôvodnej vlasti. Slovenská republika si však váži prínos Slovákov vo svete, považuje ich za integrálnu súčasť národa a ich kultúru za súčasť národného kultúrneho dedičstva...“

(Deklarácia NR SR k Slovákom žijúcim v zahraničí, 6. júl 1999)

Demografická časť

Každý piaty Slovák dnes žije mimo územia Slovenska – naša krajina tak aj v súčasnosti patrí k štátom s vysokou mierou vysťahovalectva. Podľa sčítania obyvateľstva z roku 2021 žilo v Slovenskej republike 4 567 547 Slovákov. Podľa údajov Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí žije vo svete 1 535 680 Slovákov a ich potomkov. Celkový počet príslušníkov slovenského národa je tak približne 6 103 227 osôb, pričom diaspóra tvorí 25,16 %. Slováci doma a Slováci vo svete tvoria jeden národ.

Záver úvodnej kapitoly

Na základe týchto skutočností predkladáme materiál na verejnú diskusiu a pripomienkové konanie v slovenskej diaspóre. Jeho cieľom je vytvoriť koncepciu a platformu pre vznik Pamätníka slovenského vysťahovalectva, ktorý má ambíciu stať sa národnou kultúrnou pamiatkou.

ČASŤ 2 — HISTORICKÝ PREHĽAD INICIATÍV NA VYBUDOVANIE PAMÄTNÍKA (2000 – 2025)

Myšlienka vybudovať Pamätník slovenského vysťahovalectva sa na Slovensku objavuje už viac ako dve desaťročia. Jej podstatou je snaha vytvoriť trvalý a viditeľný symbol života Slovákov vo svete a ich väzieb k rodnej vlasti. Napriek opakovaným deklaráciám podpory zo strany štátnych predstaviteľov sa projekt dlhodobo neúspešne presúval medzi rôznymi miestami a inštitúciami.

2.1 Prvé iniciatívy (2000 – 2008)

Prvým konkrétnym nositeľom myšlienky bol Dom zahraničných Slovákov v Bratislave. Na jeho podnet a s podporou starostu mestskej časti Bratislava–Petržalka Vladimíra Bajana bol v júli 2000 v Sade Janka Kráľa položený základný kameň budúceho pamätníka.

Základný kameň tvorí 4,5-tonový neopracovaný blok červeného mramoru, dar Slovákov z Maďarska. Pri slávnosti ho požehnali zástupcovia rímskokatolíckej a evanjelickej cirkvi. Zúčastnili sa jej delegáti slovenských spolkov z celého sveta.

Hoci myšlienka získala verbálnu podporu viacerých predstaviteľov štátnej správy, projekt sa roky neposunul ďalej.

2.2 Aktualizovaný ideový zámer (2008)

V roku 2008 vznikol nový ideový návrh autorov Dr. Claude Baláža a Ing. Dušana Klima, ktorí zastupovali: Združenie nezávislých expertov pre otázky dejín a života zahraničných Slovákov a Slovensko-nemeckú úniu v Nemecku.
Navrhovali umiestnenie pamätníka v priestore pred Slovenským národným múzeom.
Tento návrh však nebol prijatý – lokalita bola následne vyhradená pre interiornu sochu T. G. Masaryka.

2.3 Vládne uznesenie a nerealizované záväzky (2008 – 2011)

Vláda SR v roku 2008 schválila koncepciu štátnej politiky voči Slovákom žijúcim v zahraničí, ktorá obsahovala aj záväzok vybudovať pamätník do roku 2010. Zodpovednosť mala niesť kancelária podpredsedu vlády a Bratislavský samosprávny kraj.

Napriek medializovaným vyhláseniam sa projekt nepohol a ukázalo sa, že záväzky neboli reálne naplánované ani pripravené.

V rokoch 2009 – 2011 prebehlo viacero rokovaní so starostom Petržalky Milanom Ftáčnikom a neskôr s primátorom Bratislavy. Ani tieto rokovania však neviedli k reálnemu posunu.

2.4 Založenie Nadácie Národný pamätník slovenského vysťahovalectva (2013 – 2014)

Keďže verejní činitelia projekt dlhodobo podporovali iba deklaratívne, iniciatívu prebrali občianske združenia: Združenie nezávislých expertov pre otázky dejín a života zahraničných Slovákov a Migrácia SK. V spolupráci s Maticou slovenskou založili v roku 2013 **Nadáciu Národný Pamätník Slovenského Vysťahovalectva (NNPSV).**
Nadácia: uskutočnila široké konzultácie s krajanskými organizáciami, nadviazala spoluprácu so Spolkom architektov Slovenska, spustila web www.vystahovalectvo.sk, spracovala úvodný projekt a sprístupnila ho verejnosti na pripomienkovanie.

2.5 Návrhy lokalít (2014 – 2015)

a) Nábrežie Dunaja – pri Starom moste a Eurovei
Komisia pre pamätníky hlavného mesta označila ideálnu lokalitu: ľavý breh Dunaja, promenáda od Starého mosta k mostu Apollo. Priestor má historický kontext — práve tu sa v roku 1936 uskutočnila prvá veľká výstava o vysťahovalectve v rámci Dunajského Veľtrhu.

Architektonická štúdia bola prezentovaná 3. júla 2014 v NR SR. Projekt získal podporu odborníkov aj verejnosti. Realizácia však stroskotala na tom, že Univerzita Komenského odmietla uvoľniť pozemok.

b) Priestor Landererova – Čulenova – Olejkárska (2015)
Alternatívna lokalita bola vytypovaná na štátnom pozemku v správe SND a Ministerstva kultúry SR. Mestské zastupiteľstvo túto lokalitu schválilo (uznesenie č. 224/2015).
Napriek tomu sa SND ani Ministerstvo kultúry dodnes nevyjadrili a projekt sa neposunul.

2.6 Pokus vlády SR – umiestnenie na Pápežskej lúke (2022 – 2023)

Vláda SR v roku 2022 uložila: Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí v spolupráci s primátorom Bratislavy a generálnym riaditeľom SNM, vybudovať pamätník do roku 2028.

Vytypovaná lokalita bola Pápežská lúka pri Chorvátskom ramene.
Projekt však zlyhal v dôsledku: vysokých nákladov na odkúpenie pozemkov, politických zmien, výmeny vedenia ÚSŽZ.

2.7 Nová iniciatíva – Park Alfréda Wetzlera (2024 – 2025)

ÚSŽZ oslovila mestská časť Bratislava–Ružinov. Starosta Martin Chren predložil ponuku urobiť z Parku Alfréda Wetzlera miesto budúceho pamätníka.

Po podpise Memoranda o spolupráci medzi Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a mestskou časťou Ružinov sa táto lokalita stala hlavným kandidátom na realizáciu pamätníka.

Dlhý zoznam miest (Sad Janka Kráľa, pravobrežie Dunaja, nábrežie Starého mosta, pred SNM, pri SND, Landererova ulica, Pápežská lúka atď.) svedčí o tom, že projekt trpí nedostatkom štátneho záujmu a koordinácie.

Záver časti 2

Po 25 rokoch hľadania vhodnej lokality, diskusií a neúspešných pokusoch predstavuje Park Alfréda Wetzlera v súčasnosti najreálnejšiu a najstabilnejšiu možnosť pre vznik Pamätníka slovenského vysťahovalectva.

NADÁCIA PREDKLADÁ TENTO MATERIÁL NA ODBORNÚ I VEREJNÚ DISKUSIU S CIEĽOM PRIPRAVIŤ FINÁLNE RIEŠENIE.

ČASŤ 3 — ARCHITEKTONICKÁ ŠTÚDIA PAMÄTNÉHO AREÁLU VYSŤAHOVALECTVA

Lokalita: Park Alfréda Wetzlera, Bratislava–Ružinov

Autor štúdie: Nadácia Národný Pamätník Slovenského Vysťahovalectva

Dátum: november 2025

1. Ideový zámer

Pamätný areál vysťahovalectva je koncipovaný ako priestor tichej spomienky, úcty a reflexie nad osudmi Slovákov, ktorí v minulosti odchádzali zo svojej krajiny v hľadaní slobody, práce a dôstojného života.
Jeho úlohou je symbolicky prepájať minulosť a prítomnosť, Slovensko a svet, a zároveň sa stať miestom poznania a stretnutí.
Umiestnenie v parku Alfréda Wetzlera odkazuje na hodnoty odvahy, humanizmu a historickej pamäte – ideály spoločné pre tých, ktorí odišli, aj pre tých, ktorí zostali.

2. Urbanistická a kompozičná koncepcia

Areál je navrhnutý ako otvorený, verejne prístupný priestor so štyrmi hlavnými prvkami:

1. Súsošie „Vysťahovalci“ — ústredný umelecký prvok symbolizujúci človeka na ceste.

2. Základný kameň — pripomienka začiatku projektu a symbol koreňov slovenského národa.

3. Pamätný múr vysťahovalcov — nositeľ historickej pamäte, dokumentácie a príbehov Slovákov vo svete.

4. Zvonica — vertikálna dominanta, symbol hlasu domova a spojenia vzdialených svetov.

Priestor je komponovaný ako symbolická „Cesta vysťahovalca“, ktorá vedie návštevníka od základného kameňa cez súsošie k pamätnému múru a uzatvára sa pri zvonici.
Celý areál je organicky začlenený do existujúcej parkovej zelene a je navrhnutý bez bariér, s ohľadom na prirodzené pohybové trasy návštevníkov.

3. Architektonické a výtvarné riešenie

Súsošie „Vysťahovalci“ : Materiál: bronz
Podstavec: kruhový podstavec z travertínu
Charakter: figurálne zobrazenie symbolizujúce cestu, odchod a nádej

Základný kameň

Materiál: svetlá žula
Tvar: monolit
Nápis: „Na pamiatku slovenského vysťahovalectva“
Súčasťou sa stane aj pamätný kameň dočasne uložený v Sade J. Kráľa, dar Slovákov z Maďarska

Pamätný múr vysťahovalcov

Materiály: bratislavský travertín, kovové prvky, bronzové tabule
Obsah: hautreliéf, ryté mená, mapy vysťahovaleckých regiónov, krátke texty
Tvar: jemný oblúk symbolizujúci cestu a horizont
Umiestnenie: centrálna os kompozície

Zvonica

Charakter: minimalistická, čistá architektúra
Výška: približne 6 m
Materiál: kameň s bronzovým zvonom
Funkcia: symbol hlasu domova; večerný svetelný akcent

Povrchová úprava a mobiliár

Dlažba: prírodný kameň
Lavičky: drevené, s kovovou konštrukciou
Osvetlenie: nízkoenergetické, tlmené, smerované nadol

4. Krajinárske riešenie

Areál je prirodzene začlenený do parkového prostredia.
Použité sú: nízke trvalky, okrasné trávy, pôvodné stromy, ktoré zostávajú zachované.
Vegetácia nenarúša pohľadové línie.
Osvetlenie je navrhnuté tak, aby vytváralo podvečer kontemplatívnu atmosféru bez svetelného smogu.

5. Symbolika a posolstvo

Každý prvok nesie vlastný symbolický rozmer:

Základný kameň – pôvod, začiatok a korene národa.

Súsošie – odvaha opustiť domov a vydať sa na cestu.

Pamätný múr – historická pamäť, príbehy a osudy vysťahovalcov.

Zvonica – volanie domova, duchovné spojenie medzi krajinami.

Tieto prvky spolu vytvárajú jednotnú naratívnu líniu – príbeh odchodu, odlúčenia, nádeje a návratu, ktorý je súčasťou slovenských dejín.

6. ZÁVER

Pamätný areál vysťahovalectva v parku Alfréda Wetzlera predstavuje významný kultúrny a spoločenský projekt slovenskej identity.
Jeho architektúra je založená na: jednoduchosti, symbolickej výpovedi, dôstojnosti, rešpekte k prostrediu.

Cieľom je vytvoriť priestor, ktorý bude slúžiť nielen spomienke, ale aj stretávaniu, poznaniu a prehlbovaniu povedomia o dejinách Slovákov vo svete.

ČASŤ 4 — PAMÄTNÝ MÚR, ZVONICA A VÝTVARNÉ PRVKY

1. Pamätný múr slovenských vysťahovalcov – koncepcia a obsah

Pamätný múr je jedným z kľúčových prvkov pamätníka.
Plní funkciu dokumentačnú, symbolickú aj estetickú.

1.1 Architektonické riešenie

Materiál: prírodný kameň (travertín alebo žula) v kombinácii s kovom a bronzom.
Tvar: mierne zakrivená línia, symbolizujúca horizont, cestu a plynutie času.
Dĺžka: približne 12–18 metrov (upresní sa podľa definitívneho projektu).
Výška: 2,2 – 2,5 m, aby pôsobil monumentalitou, ale nie agresívne.
Múr je situovaný tak, aby naň dopadalo prirodzené svetlo a večer bol jemne podsvietený.

1.2 Obsah múra

Pamätný múr je koncipovaný ako kronika slovenského vysťahovalectva.

Obsahuje: mapy vysťahovaleckých regiónov, hlavné migračné trasy Slovákov, názvy krajín, v ktorých vznikli krajanské komunity, rytý text o dejinách vysťahovalectva, priestor na bronzové tabule s menami vybraných osobností (kňazi-zakladatelia komunít, spoločenskí lídri, významní Slováci v zahraničí)

Múr zároveň ponúka plochu pre QR kódy vedúce k online databáze príbehov vysťahovalcov, čo umožní živý a neustále rozširovaný obsah.

1.3 Symbolika múra

Zakrivenie muriva reprezentuje cestu bez návratu, ale aj oblúk spájajúci Slovensko so svetom.
Ryté mapy slúžia ako vizuálny archív pamäti.
Bronzové tabule sú symbolom trvácnosti a úcty.

2. Zvonica – zvuk, vertikála a duchovný rozmer

Zvonica je vertikálnou dominantou celého areálu.

2.1 Architektonický koncept

Výška: cca 4 – 6 m (optimum pre proporciu parku).
Tvar: čistá, minimalistická konštrukcia z kameňa.
Zvon: umelecký bronzový odliatok so symbolickým reliéfom.
Zvonica je navrhnutá ako moderná interpretácia tradičného slovenského zvonu.

2.2 Funkcia zvonu

zvon sa používa pri štátnych a pamätných udalostiach,
možno ho aktivovať pri významných návštevách,
jeho zvuk symbolizuje: volanie domova, návrat v spomienkach, duchovné spojenie Slovákov vo svete.

2.3 Svetelný akcent

V konštrukcii je zabudované nenápadné vertikálne svetlo, ktoré v noci vytvára efekt „svetla domova“.
Smeruje nahor — symbol nádeje a transcendencie.

3. Súsošie „Vysťahovalci“ – umelecká koncepcia

Súsošie je ústredným prvkom areálu a jeho emocionálnym jadrom.

3.1 Charakter súsošia

Figurálne, realisticky podané postavy symbolizujú: odchod, neistotu, nádej, hľadanie nového začiatku.
Postavy sú mierne naklonené dopredu — v pohybe.

3.2 Materiály

bronz (preferovaný pre trvácnosť a umelecký výraz)

3.3 Kompozícia súsošia

Zvyčajne ide o:
dve až tri postavy,
muž, žena a dieťa (symbol rodiny),
prípadne typická postava slovenského vysťahovalca s cestovnou batožinou.

Vizuálny výraz nemá byť patetický, ale dôstojný a univerzálne ľudský.

4. Základný kameň

Základný kameň je duchovným začiatkom celého areálu.

4.1 Forma

Jeden monolit zo svetlej žuly, surové prirodzené hrany, osadený na kamennom lôžku.
Pamätný historický kameň dočasne uložený od roku 2000v Sade J. Kráľa v Bratislave - Petržalke

4.2 Nápis

„Na pamiatku slovenského vysťahovalectva“
Typography: bezserifové písmo, hlboký ryt pre dlhú životnosť.

4.3 Funkčný význam

Základný kameň nie je iba relikt histórie z roku 2000, ale:
symbol kontinuity, uznanie snáh celého krajanského sveta, prepojenie starších iniciatív s novým riešením.

5. Celková atmosféra a vnímanie priestoru

Areál má pôsobiť: pokojne, kontemplatívne, minimalisticky, otvorene pre všetkých návštevníkov.

Zámerom je vyhnúť sa akémukoľvek monumentálnemu pátosu.

Dôraz sa kladie na ľudskosť, ticho a príbeh.

Všetky prvky spolu vytvárajú ucelené dielo, ktoré má: historický, kultúrny, duchovný, komunitný rozmer.

ČASŤ 5 — FUNKČNÉ VYUŽITIE AREÁLU, PREVÁDZKA A ÚDRŽBA

Pamätný areál vysťahovalectva nie je vnímaný len ako statický súbor architektonických prvkov, ale ako živý priestor, ktorý má slúžiť verejnosti, krajanom zo sveta a kultúrnym inštitúciám na Slovensku.

Je navrhnutý tak, aby bol dlhodobo udržateľný a plnil niekoľko vzájomne sa dopĺňajúcich funkcií.

5.1 Kultúrno-spoločenská funkcia

Areál môže slúžiť ako miesto:

- každoročných spomienkových podujatí venovaných vysťahovalectvu,
- stretnutí Slovákov zo zahraničia počas návštev Slovenska,
- kultúrnych programov krajanských spolkov,
- verejných slávností spojených s národnými výročím.

Pamätník môže byť zároveň dôstojným miestom pri návštevách zahraničných delegácií.

5.2 Vzdelávacia funkcia

V spolupráci so školami, múzeami a historikmi môže areál slúžiť aj na:

- vzdelávacie prechádzky pre školy,
- dejepisné a občianske programy,
- výkladové podujatia o dejinách vysťahovalectva,
- prezentácie príbehov Slovákov vo svete.

QR kódy na informačných paneloch môžu viesť:

- k digitálnej databáze vysťahovalectva,
- ku krátkym filmom,
- k mapám, interaktívnym materiálom,
- k webovým zbierkam múzeí a archívov.

Výsledkom je prepojenie fyzického pamätného miesta s moderným digitálnym obsahom.

5.3 Komunitná a pietna funkcia

Areál je miestom tichého rozjímania, pietnej atmosféry a osobnej spomienky.

Poskytuje priestor:

- pre individuálne zapálenie sviečky pri múre,
- pre tiché uctenie si pamiatky predkov,
- pre rodinné návštevy Slovákov žijúcich v zahraničí.

V koncepte pamätníka je zdôraznená univerzálnosť ľudského príbehu, preto pôsobí inkluzívne – je otvorený aj cudzincom a návštevníkom Slovenska.

5.4 Prevádzka a správa

Za prevádzku by mali niesť zodpovednosť subjekty štátnej a verejnej správy Slovenskej republiky (ako napr. mestská časť Bratislava–Ružinov, magistrát hlavného mesta SR

Bratislava, Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Ministerstvo zahraničných vecí a Európskych záležitosti, Ministerstvo kultúry a i.)

Odporúčaná je:

- pravidelná údržba jednou zmluvnou spoločnosťou,
- ročný rozpočet na údržbu v rozmedzí 4 000 – 7 000 €.

5.5 Osvetlenie a bezpečnosť

Areál bude vybavený:

- tlmeným nočným osvetlením,
- bezpečnostným kamerovým systémom s ohľadom na súkromie,
- vandalizmom odolnými povrchmi (bronz, kameň, žula).

Osvetlenie je navrhnuté tak, aby:

- nenarúšalo nočný pokoj,
- zvýrazňovalo súsošie, múr a zvonicu,
- vytváralo kontemplatívnu atmosféru.

ČASŤ 6 — PREHĽADNÝ ORIENTAČNÝ ROZPOČET PROJEKTU

6.1 Variant A — EKONOMICKÝ (60 000 – 110 000 €)

(nízke materiály, menšie umelecké ambície)

Položka	Orientačná cena
Bronzové/kameninové súsošie – jednoduché	25 000 – 40 000 €
Podstavec	3 000 – 6 000 €
Pamätný múr	12 000 – 18 000 €
Zvonica – jednoduchá	8 000 – 12 000 €
Dlažby a chodníky	7 500 – 15 000 €
Základný kameň	700 – 1 500 €
Mobiliár a zeleň	5 000 – 8 000 €
Projekt, povoľovacie procesy	6 000 – 12 000 €
Celkom :	**60 000 – 110 000 €**

6.2 Variant B — ŠTANDARDNÝ (120 000 – 250 000 €)

(kvalitné kamene, profesionálni dodávatelia)

Položka	Orientačná cena
Bronzové súsošie – kvalitné	45 000 – 90 000 €
Podstavec z kvalitného kameňa	6 000 – 12 000 €
Pamätný múr – kameň + kov	18 000 – 35 000 €
Zvonica	12 000 – 30 000 €

Dlažby	15 000 – 35 000 €
Základný kameň	1 500 – 3 000 €
Krajinárske úpravy + mobiliár	8 000 – 18 000 €
Projektová dokumentácia + autorské práva	10 000 – 25 000 €
Celkom:	**120 000 – 250 000 €**

6.3 Variant C — MONUMENTÁLNY (250 000 – 700 000 €)

(renomovaní autori, prémiové materiály)

Položka	Orientačná cena
Súsošie – špičkový autor, vysoká kvalita	120 000 – 300 000 €
Podstavec a exkluzívna dlažba	15 000 – 40 000 €
Pamätný múr – veľký reliéf	40 000 – 120 000 €
Zvonica – kamenná/kovová s umeleckým zvonom	30 000 – 80 000 €
Vysokokvalitné dlažby	30 000 – 80 000 €
Krajina, mobiliár	5 000 – 25 000 €
Projekt, povoľovacie procesy, autorské poplatky	25 000 – 60 000 €
Celkom:	**250 000 – 700 000 €**

6.4 Odporúčaný variant pre Ružinov

Z hľadiska:

- veľkosti parku,
- charakteru mestskej časti,
- očakávaní krajanskej komunity,
- reprezentatívneho charakteru pamätníka,

je optimálne smerovať k Variantu B: štandardný s rozpočtom okolo 150 000 – 210 000 €.

ČASŤ 7 — ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA A ODPORÚČANIA PRE REALIZÁCIU

Pamätník slovenského vysťahovalectva predstavuje významný kultúrny, spoločenský a historický projekt, ktorý má ambíciu stať sa trvalou súčasťou verejného priestoru hlavného mesta a zároveň symbolom vzťahu Slovenskej republiky k Slovákom žijúcim vo svete. Jeho realizácia si vyžaduje koordinovaný postup všetkých zainteresovaných subjektov a dôraz na kvalitu, reprezentatívnosť a dlhodobú udržateľnosť.

7.1 Odporúčané kroky pre úspešnú realizáciu

1) Finalizácia projektovej dokumentácie

- doplnenie technických výkresov,
- geodetické a statické podklady,
- svetlo technická štúdia,
- výtvarno-umelecké špecifikácie.

2) Územné a stavebné konanie

Pre pamätník je nevyhnutné:

- vypracovanie dokumentácie pre územné rozhodnutie (DÚR),
- dokumentácia pre stavebné povolenie (DSP),
- stanoviská dotknutých orgánov (zeleň, pamiatky, hluk, doprava),
- súhlas vlastníkov pozemkov a správcov inžinierskych sietí.

3) Financovanie a rozpočtové krytie

Odporúča sa kombinácia zdrojov: uznesenie vlády SR.
Pri dlhších projektoch sa odporúča rezerva 15–20 %.

4) Realizácia umeleckých diel

Proces zahŕňa:

- výber autora súsošia a reliéfov (priame zadanie alebo súťaž),
- odsúhlasenie modelu v mierke 1:5 a 1:1,
- výrobu v renomovanej zlievarni (pri bronze),
- odborný dozor nad montážou.

5) Výber dodávateľov stavby

Odporúča sa:

- vyhlásiť transparentné výberové konanie,
- hodnotiť kvalitu, referencie a záruky,
- preferovať kamenárske firmy s praxou v historických materiáloch.

7.2 Dlhodobá ochrana, prevádzka a údržba

Údržba povrchov a materiálov
Bronzy si vyžadujú odborné čistenie raz ročne.
Kameň (travertín, žula) potrebuje penetráciu každé 3 – 4 roky.
Drevo (lavičky) ošetriť jedenkrát ročne.

Prevádzkové odporúčania
Zabezpečiť celoročnú priechodnosť chodníkov.
Osvetlenie udržiavať s ohľadom na životné prostredie (svetelné znečistenie).
Pravidelne kontrolovať uchytenie kovových prvkov a panelov.

Ochrana proti vandalizmu
Odporúča sa kamerový dohľad v súlade s GDPR.
Používať antigrafitové nátery na citlivých plochách.
Zabezpečiť pravidelný terénny monitoring (MČ Ružinov).

7.3 Zapojenie verejnosti a Slovákov žijúcich v zahraničí

Pamätník má zmysel len vtedy, keď bude živým pamätníkom – miestom pravidelného stretávania, kultúrnych aktivít a pripomienkových udalostí.

Odporúčania:

- každoročné podujatie pamätný deň Slovenskej republiky Deň Slovákov žijúcich v zahraničí „Deň slovenského vysťahovalectva“ v pamätnom areáli,
- postupné dopĺňanie digitálneho archívu príbehov,
- spolupráca so školami a univerzitami,
- zapojenie ambasád a krajanských spolkov do programu návštev.

7.4 Význam pre štát, samosprávu a krajanskú komunitu

Pamätník bude:

- symbolom historickej pamäte a úcty k miliónom Slovákov vo svete,
- miestom reprezentácie Slovenskej republiky,
- dôležitým bodom identity pre krajanskú komunitu,
- kultúrnym obohatením mestskej časti Ružinov,
- novou hodnotou verejného priestoru Bratislavy.

Jeho posolstvo presahuje hranice Slovenska – pripomína hodnoty slobody, práce, solidarity, odvahy a pretrvávajúceho vzťahu k rodnej krajine.

7.5 Záverečné vyhlásenie

Pamätník slovenského vysťahovalectva má ambíciu stať sa národnou kultúrnou pamiatkou s trvalým významom v rámci Slovenska i Európy.
Predložený materiál predstavuje ucelený základ, na ktorom je možné bezprostredne začať prípravné a projektové práce vedúce k jeho realizácii v Parku Alfréda Wetzlera v Bratislave – Ružinove.
Pamätník bude trvalou pripomienkou, že Slováci doma aj vo svete tvoria jeden národ.

PRÍLOHY

Vizualizácia Pamätného areálu vysťahovalectva

Pamätný základný kameň, dar Slovákov z Maďarska, položený a vysvätený v roku 2000 v Sade Janka Kráľa v Bratislave-Petržalke

Vizualizácia Múru vysťahovalcov

Návrh opisu „Múru slovenských vysťahovalcov“ ako súčasti pamätného areálu vysťahovalectva v parku Alfréda Wetzlera v Bratislave-Ružinove:

Múr slovenských vysťahovalcov – symbolická kronika odchodu a návratu

Charakteristika:
Múr slovenských vysťahovalcov je centrálnym kompozičným a ideovým prvkom pamätného areálu. Predstavuje tichého svedka cesty miliónov Slovákov, ktorí v priebehu 19. a 20. storočia opustili rodnú zem v nádeji na lepší život. Nie je to len pomník odchodu, ale aj príbeh návratu, zachovania identity a spojenia so Slovenskom.

Umiestnenie a orientácia:
Múr sa tiahne v miernom oblúku, symbolizujúcom horizont cesty – pohyb medzi domovom a svetom. Orientovaný je na západ, smerom, ktorým sa väčšina vysťahovalcov vydávala do Ameriky. Pred múrom je chodník z kameňov, ktoré reprezentujú jednotlivé regióny Slovenska, z ktorých ľudia odchádzali. V strede múru je bronzový hautreliéf.

Materiál: Pôvodný bratislavský travertín a bronz, doplnený pieskovcom z rôznych oblastí Slovenska. Povrch je jemne opracovaný, s čitateľnými štruktúrami – akoby bol ošľahaný časom a vetrom. V bronzových vložkách sú tabuľky na pamäť vysťahovalcov a ich rodín.

Textová vrstva
V strede múru je nápis:

Odchádzali s nádejou – vracajú sa v spomienkach.
Na pamiatku všetkých Slovákov, ktorí hľadali nový domov vo svete.

Pod nápisom možno uviesť aj stručnú historickú informáciu o vlnách vysťahovalectva a QR kód s prepojením na digitálny archív príbehov.

Emocionálny a priestorový účinok
Návštevník prechádza popri múre ako popri otvorenej knihe z kameň a kovu, kde sa prelína osobné a národné. Každý dotyk kamennej plochy pripomína ľudské osudy – odlúčenie, prácu, sny i návraty.

Vizualizácia pamätného hautreliéfu na Múre vysťahovalcov

Zvonica slovenskej diaspóry vo svete

Zvonica – vertikálny prvok symbolizujúci hlas domova a spojenie vzdialených svetov.

Vizualizácia zvonice slovenskej diaspóry

ZÁVEROM

Budúci pamätník by mal plniť funkciu živého pamätníka permanentne prepojeného na obyvateľov Slovenskej republiky, i ako súčasť celosvetovej siete migračných pamätníkov v zahraničí a v neposlednej miere i v kontexte tvorby politík Európskeho spoločenstva vo vzťahu k fenoménu Európania vo svete. Po dobudovaní bude pamätník pripomínať aj nasledujúcim generáciám Slovákov, že ich pôvodnú vlasť opustilo veľa synov a dcér, ktorí sa rozpŕchli po celom svete, ale z ich sŕdc nikdy nevymizla láska k rodnému kraju. Pamätník svojím putom s minulosťou i prítomnosťou sa stane živým odkazom aj pre budúce generácie, mal by sa stať akousi vstupnou bránou putovania zahraničných Slovákov po svojej pôvodnej vlasti, ako aj styčným bodom pre ľudí, ktorí v našej krajine hľadajú svoje korene.